

## 39 . Istria | Județ: Constanța | Punct: Cetate | Anul: 2008

**Anul:** 2008

**Cod RAN:** 62039.01

**Perioade:** Antichitate, Evul Mediu

**Epoci:** Epoca greacă, Epoca elenistică, Epoca romană timpurie, Epoca romană târzie, Epoca migrațiilor

**Tipuri sit:** amenajare/construcție

**Categorii sit:** Apărare (construcții defensive), Religios, ritual și funerar

**Autori:** Alexandru Bădescu, Mihai Dunca, Oana Grecu, Ana Lucreția Ignat, Roxana Mischean, Viorica Rusu-Bolindeț, Oana Toda, Christine Marie Turcu, Ioana Varvari, Vlad Lăzărescu

**Instituții:** Muzeul Național de Istorie a României, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca

### Raport

În campania anului 2008 s-a urmărit dezvelirea laturii externe a zidului care delimitează cele trei anexe de pe aceeași parte (sudică) a basilicii, necercetată în săpăturile anterioare. În același timp, s-a început verificarea extinderii spre S a celor două necropole cunoscute în zonă<sup>1</sup>, pe această latură a basilicii nefiind făcute cercetări arheologice<sup>2</sup>.

În scopul dezvelirii laturii externe a zidului perimetral sudic al basilicii extra muros, a fost trasată o secțiune de 10 x 2 m, denumită convențional S1/08. Colțul ei sud-estic a fost amplasat la 1 m spre V de colțul interior sud-estic al primei camere a anexei de S a basilicii și la 0,80 m spre S de latura internă a zidului perimetral sudic al aceleași încăperi. S1/08 este orientată N-S, iar numerotarea carourilor s-a făcut în aceeași direcție, acestea având dimensiunile de 2 x 2 m.

După îndepărtarea stratului vegetal, imediat sub glie, a apărut un strat brun deschis, afânat, care a avut în compoziție multe fragmente ceramice romane târzii (sec. al VI-lea p.Chr.) și câteva fragmente de oase umane răvășite. În c. 1-3 ale secțiunii, la adâncimea cuprinsă între -0,20 -0,30 m, a apărut o concentrare de pietre, țigle și olane de acoperiș, fapt explicabil de situarea lor în imediata vecinătate a laturii externe a zidului care mărginește la S anexele de pe aceeași latură a basilicii. Acestea au reprezentat ultimul nivel de locuire al basilicii, cel care a aparținut celei de-a doua jumătăți a secolului al VI-lea și primei jumătăți a secolului al VII-lea p.Chr. (fazei IV B din cronologia Histriei). Sub acest nivel de dărâmătură, mult estompat către capătul sudic al secțiunii, între -0,30 și -0,55 m a apărut un altul, constituit din pietre de dimensiuni variabile, țigle și olane de acoperiș, care reprezenta dărâmătura provenită de la camera 1 a anexei sudice a basilicii din perioada anterioară, respectiv din prima jumătate a secolului al VI-lea p.Chr. (= faza IV A). Această dărâmătură a apărut deasupra unui strat de lut galben compact, cu o grosime cuprinsă între 0,20 și 0,30 m, ce a constituit nivelul de călcare al fazei menționate a exteriorului anexei de S a basilicii. Acest lucru a fost constatat și pe latura externă a zidului perimetral sudic al camerei 1 a anexei sudice a monumentului. Astfel, în secțiunea S1/08, acesta a fost surprins pe L = 2 m, l = 0,50 m și pe h maximă = 1 m. El este constituit din pietre de bazalt și șist de dimensiuni variabile, legate cu lut. La 0,26 m de colțul sud-estic al secțiunii și la adâncimea de -0,43 m, în structura zidului apare o intrare obturată. Pragul acestei posibile intrări este marcat de o lespede de bazalt de 0,55 x 0,10 m, aflată la adâncimea de -0,40 m. Lățimea acestei uși practicate în zidul perimetral sudic al camerei 1 a anexei sudice a basilicii este posibil să fie mai mare decât lungimea lespedii menționate, însă, datorită apropierii de latura estică a S1/08, deocamdată ea nu a fost dezvelită în întregime, fiind posibil ca ea să continue spre E. Cert este însă că prezența unei uși obturate denotă existența a două faze de funcționare ale camerei 1 a anexei de S a basilicii: o primă fază, de

prima jumătate a secolului al VI-lea p.Chr. (faza IV A), cu acces dinspre exterior în camera 1, respectiv o a doua, datată în a doua jumătate a secolului al VI-lea și prima jumătate a secolului al VII-lea p.Chr., când această intrare a fost blocată și este posibil ca să se fi deschis o ușă între aceasta și nava centrală. Această din urmă variantă, dat fiind faptul că intrarea dintre camera 1 și nava centrală a fost descoperită anterior, fără a preciza cărei faze de funcționare a basilicii îi aparține, urmează să fie verificată printr-o secțiune practică în interiorul camerei 1 în campania viitoare.

În vederea verificării în continuare a stratigrafiei secțiunii S1/08, s-a practicat o semisecțiune pe lățime pe jumătatea ei vestică. Pe această suprafață s-a ajuns la adâncimea maximă de -1,53 m, în timp ce pe jumătatea estică a secțiunii am rămas la adâncimea de -0,55-0,60 m, respectiv pe nivelul de călcare al primei faze de funcționare a camerei 1 a anexei de S a basilicii (= faza IV A), reprezentat de un strat compact de lut galben.

Pe jumătatea vestică a secțiunii, s-a pus în evidență mai întâi groapa unui mormânt de înhumăție, denumit convențional M1/08. Aceasta se situa în c. 2-3 ale secțiunii, respectiv între m 3,88 și 5,60, la adâncimea de -1,18 m și avea formă dreptunghiulară în suprafață, marginile sale fiind clar delimitate prin prezența unui strat de mortar de 0,25-0,40 m. Întrucât în secțiunea S1/08 au fost prinse numai aproximativ 40% din groapa mormântului cu etichetele oaselor scheletului, mormântul respectiv continuând spre V, am deschis o casetă pentru dezvelirea completă a acestuia. Casetă, cu dimensiunile de 4,50 x 1,70 m, a fost amplasată la 0,90 m N de colțul sud-vestic al secțiunii S1/08, respectiv la 3,65 m S de colțul nord-estic al aceleiași secțiuni (implicit la aceeași distanță față de latura externă a zidului perimetral sudic al camerei 1 a anexei de S a basilicii). Ea a fost denumită convențional C1/S1/08, este orientată N-S și a fost lăsat un martor de 0,30 m între ea și S1/08. În suprafața ei, în c. 1, a apărut restul gropii mormântului M1/08, delimitată tot printr-un strat de mortar. Umplutura gropii a fost constituită dintr-un strat de pământ afânat, de culoare cenușie. Groapa mormântului este de formă dreptunghiulară, cu marginile rotunjite, puțin mai largă în zona craniului. Mormântul nu a avut amenajări speciale, nu au fost identificate nici urme de sicriu. În secțiune, groapa mormântului era ușor albiată.

Mormântul M1/08 pare să aparțină unei femei. Defuncta era așezată în decubit dorsal, cu capul spre V. Măinile erau așezate pe lângă corp, cu palmele întinse. Piciorul stâng era întins, în timp ce piciorul drept era flexat din genunchi, etichetele erau de asemenea întinse. Lungimea scheletului in situ este de 1,45 m, lungimea femurului este de 0,38 m. Scheletul nu a avut nici un obiect de inventar. După orientare (V-E), pare să fie mormântul unei creștine. Din punct de vedere stratigrafic, mormântul poate fi legat de una dintre fazele de funcționare ale basilicii extra muros, probabil ultimei faze de funcționare a acesteia (= faza IV B), atunci când comunicarea camerei 1 a anexei de S a basilicii a fost obturată. Deocamdată nu avem alte repere cronologice pentru o mai rafinată datare a acestui mormânt.

În c. 5 al S1/08, între m. 9,18 și 10, la adâncimea de -1,06 m, s-a conturat groapa unui alt mormânt de înhumăție, denumit convențional M2/08. Groapa mormântului în suprafață era de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, puțin mai largă în zona capului, iar în secțiune este ușor albiată. Adâncimea maximă a mormântului a fost de -1,22 m. Mormântul a fost orientat V-E. El a fost amenajat cu olane de acoperiș la cele două extremități, respectiv cu trei olane puse pe cant la V, în zona capului și cu alte două olane, puse de asemenea pe cant, la picioare. Defunctul era așezat în decubit dorsal, cu capul spre V. Olanul din mijloc din cele trei aflate la extremitatea de V a mormântului a fost amplasat exact în zona capului, la 0,12 m de punctul cel mai vestic al acestuia. Mâna dreaptă era întinsă pe lângă corp, cu palma întinsă, în timp ce mâna stângă avea antebrațul ușor întors din cot, cu palma îndreptată spre femurul stâng (posibil să fi avut pumnul închis). Picioarele erau întinse, ambele labe fiind încadrate în cele două olane puse pe cant în extremitatea de est a mormântului. Lungimea scheletului măsurat in situ este de 1,68 m, lungimea femurului este de 0,45 m. Oasele erau într-o bună stare de conservare, defunctul nu pare să fi avut malformații.

M2/08 pare să aparțină unui bărbat. Modul de amenajare îngrijit al acestuia denotă o preocupare a familiei pentru realizarea acestuia. Inventarul funerar este extrem de sărac în schimb – două obiecte din fier, dintre care o scoabă și vârful unei săgeți (?). Acest lucru, ca și orientarea mormântului (V-E) denotă faptul că personajul respectiv era un creștin. El a fost înmormântat în zona de la S de basilica extra muros într-una dintre fazele de existență ale acesteia, implicit ale necropolei contemporane ei, cel mai probabil din a doua

jumătate a secolului al VI-lea și în prima jumătate a secolului al VII-lea p.Chr. Notăm ineditul modului de amenajare al M2/08, până acum nemaifiind atestată folosirea olanelor de acoperiș pentru a marca extremitățile unui mormânt.

În restul suprafeței S1/08, ca și al casetei C1/S1/8 au mai fost conturate gropile a altor cinci morminte, evidențiate prin prezența aceleiași strat de mortar, care le delimitează clar (M3, M5/08), ca și prin prezența unor materiale de construcție puse pe cant (M4/08) sau a unor pietre (M7/08). Mormintele respective urmează a fi cercetate în campania anului viitor.

#### Secțiunea V-E (= SI)

Începând cu campania anului 2004, cercetarea arheologică s-a concentrat pe cei 15 x 4 m inițiali ai secțiunii, fără a se ajunge, deocamdată, la solul viu.

În campania anului 2008, au fost avute în vedere două obiective. Primul dintre ele l-a constituit continuarea cercetării în suprafață ai celor 15 m inițiali ai SI, situați în extremitatea vestică a acesteia, în vederea sondării stratigrafiei grecești până la solul steril din punct de vedere arheologic. Al doilea obiectiv l-a reprezentat extinderea acestei secțiuni spre S, pentru a dezveliri clădirea în opus graecum, descoperită anterior în carourile 2-4 ale secțiunii S I. Aceasta din urmă, de proporții monumentale, necesită grabnica ei dezvelire, în vederea restaurării și punerii ei în valoare istorico-turistică.

#### SI

##### Clădirea în opus graecum<sup>3</sup>

A continuat adâncirea în suprafață, în vederea ajungerii la baza construcției. În vederea dezvelirii complete a monumentului, în campania acestui an a fost deschisă o casetă, denumită convențional C1/08. Aceasta a fost amplasată cu latura vestică (colțul nord-vestic) la 6,42 m spre E de colțul sud-vestic al SI, între aceasta din urmă și casetă fiind lăsat un martor de 1,50 m spre S. Dimensiunile casetei sunt de 5 x 5 m, este orientată N-S și în această campanie s-a ajuns până la adâncimea de -1,20 m.

În caseta C1/08, inițial a fost documentat un nivel de dărâmătură, provenit de la construcțiile aparținând ultimelor două faze de locuire ale sitului, respectiv cele aparținând secolului al VI-lea și primei jumătăți a secolului al VII-lea p.Chr. Nu au fost identificate elemente de construcție, așa cum au fost ele descoperite pe suprafața SI.

La adâncimea de -0,60 m, aproximativ pe diagonală pe suprafața casetei C1/08, a apărut o dărâmătură foarte consistentă din mortar. Aceasta provenea de la demantelarea zidului perimetral estic al clădirii în opus graecum, traiectul gropii de scoatere a acestuia fiind perfect vizibile pe suprafața casetei. Din resturile acestei dărâmături a fost scoasă o cantitate impresionantă de tencuială pictată policromă – un număr de 35 de cutii au fost aduse spre restaurare la Laboratorul zonal al MNIT! Decorurile tencuielii pictate policrome erau dispuse în registre și ele par să fie deocamdată numai geometrice și florale, unele dintre ele având și graffiti pe suprafață, fiind de foarte bună calitate, cu culori vii. Cantitatea impresionantă de tencuială pictată policromă, de o asemenea calitate, demonstrează încă o dată caracterul monumental al clădirii în opus graecum.

Cercetarea stratului de demantelare din care provine tencuiala pictată nu s-a încheiat, ea urmând a fi finalizată în campania viitoare.

Cercetarea arheologică în c. 1-5 ale SI a mai cuprins și adâncirea în suprafață cu încă un nivel, contemporan cu locuința elenistică L2. Din păcate, nivelul mai ridicat al pânzei freatice din acest an ne-a împiedicat, deocamdată să continuăm adâncirea în această zonă.

Materialele arheologice găsite în secțiunea SI au fost variate: 5 monede din bronz, aflate în curs de restaurare și prelucrare. Ceramica a fost bine reprezentată, ea fiind descoperită atât pe primul nivel al locuinței elenistice L1, dar îndeosebi în stratul din care era constituit pavajul anterior acesteia, precum și în stratul contemporan locuinței elenistice L2. Dintre categoriile ceramicii de lux, au fost găsite fragmente de boluri elenistice cu decor în relief, ceramică West Slope, opaite, o toartă șampilată de amforă de Rhodos, câteva teracote fragmentare. De asemenea, a fost găsită și o mare cantitate de ceramică de uz comun, materiale de construcție, sticlărie.

---

În caseta C1/08, pe lângă materiale ceramice și de construcție, a fost găsită o cantitate foarte mare de tencuială pictată policromă, așa cum aminteam mai sus.

În campania anului 2009 vom continua cercetarea în jumătatea vestică a secțiunii V-E, pentru completarea stratigrafiei zonei extramurane și în caseta C1/08, în vederea dezvelirii clădirii în opus graecum. Pe de altă parte, vom relua investigațiile la basilica extra muros, în vederea finalizării cunoașterii acestui obiectiv, precum și a necropolelor aferente și a realizării conservării primare a celor mai importante elemente de construcție descoperite.

## **Note**

- 1. O sinteză privind situația necropolelor descoperite în sectorul aflat în exteriorul fortificației romane târzii a Histriei vezi la Viorica Rusu-Bolindeț, Al. Bădescu, Histria. Sectorul basilica extra muros, SCIVA, tom 54-56, 2003-2005, 2006, p. 104-112, 118-119.
- 2. Două morminte au fost identificate la S de basilica extra muros cu ocazia cercetărilor geofizice făcute în zonă - vezi Fl. Scurtu, Istria, com. Istria, jud. Constanța. Cercetări geofizice, în CCA 2002, p. 171-172. Mulțumim și pe această cale d-nului Florin Scurtu, pentru documentația pusă cu generozitate la dispoziție.
- 3. Descrierea etapelor successive de dezvelire a acestei clădiri în CCA 2002, p. 168-170; CCA 2003, p. 157; CCA 2004, p. 198-199; CCA 2005, p. 197; CCA 2006, p. 200-201.

---

## ***Informații suplimentare online***

[Raportul 4251 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)

---